

Het eerste vrouwelijke raadslid van de

mevrouw Brouns-van Besouw (1879-1937)

“Zij kan er voorts niet genoeg bij het jonge geslacht op aandringen, niet bij de pakken te blijven neerzitten, maar erop uit te gaan, desnoods de wijde wereld in. Als spreekster in een dergelijk geval (namelijk op jonge leeftijd werkloos zijn, tp) verkeerd had als jong meisje, zou zij zich geen moeite ontzien hebben om zich een bestaan te verzekeren en zou zij niet ten laste van haar ouders willen blijven. Al moest zij dienstbode worden in Californië, zij zou er heen trekken.” (Notulen Raadsvergadering, 28-11-1930).

Wie is deze spreekster en wat is haar rol in 's-Hertogenbosch geweest?

sepia portret,
jaartal
en maker
onbekend
waarschijnlijk
jaren dertig,
komt uit het
familie-archief
van de familie
Brouns

Een korte levensschets

De spreekster is Wilhelmina Adriana van Bezouw, in de wandelgangen: ons Net. Zij wordt op 28 januari 1879 in Oosterhout geboren. Zij stamt uit de bekende Tilburgse fabrikantenfamilie Van Besouw. Om misverstanden te voorkomen het volgende. Zowel in het trouwboekje als in de overlijdensakte is er sprake van Bezouw. Zelf schrijft zij haar naam als Besouw. Deze spelling zal ik aanhouden.

Over haar jeugd en opleiding heb ik geen gegevens kunnen vinden.

Op 1 juli 1909 trouwt zij met Peter Nicolaas Brouns. Hij is op 28 april 1868 geboren in Stein. Hun huwelijk vindt plaats in Dordrecht. In 1909 staan beiden ingeschreven in de burgerlijke stand van 's-Hertogenbosch.

Peter Brouns is journalist en hoofdredacteur van Het Noordbrabantsche Dagblad Het Huisgezin en hij zet zijn vrouw aan tot het schrijven van journalistieke stukken.

Uit het huwelijk worden vier kinderen geboren. Peter Donatus Maria, op 12 november 1910. In oktober 1913 ziet Thomas Henricus Maria het levenslicht. Hij zal later in de voetsporen van zijn ouders treden. Hij wordt schrijver. De succesvolle musical/volksrevue Het Bosch Marieke die in 1946/1947 met veel succes in het Casino wordt opgevoerd is van zijn hand. Binnen een jaar wordt er weer een zoon geboren namelijk 7 september 1914. Hij heet Paulus Antonius Maria. Helaas wordt het dochttertje Maria Barbara Elisabeth, geboren in 1916 niet ouder dan dertien maanden.

Volgens mijn zegsman hebben alle kinderen volgens goed 's-Hertogenbosch' gebruik de voornaam Maria gekregen.

Enkele maanden na het overlijden van haar dochttertje wordt mevrouw Brouns-van Besouw getroffen door het sterven van haar man op 1 mei 1918.

Onmiddellijk neemt zij diens agentschap van het persbureau Vaz Diaz over. Het is voor haar een bron van inkomsten. Dat geldt ook voor haar journalistieke werk. Zij schrijft onder andere rechtbankverslagen.

In 1917 is het algemeen mannenkiesrecht ingevoerd én het passief vrouwenkiesrecht. Mannen kunnen dan zowel stemmen als gekozen worden, vrouwen mogen zelf niet stemmen, maar zich wel kandidaat stellen. Pas in 1922 geldt ook voor vrouwen algemeen kiesrecht. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1919 is mevrouw Brouns-van Besouw kandidate voor een raadslidmaatschap namens de Roomsche Katholieke Volkspartij. Ze wordt gekozen en zal tot haar dood in 1937 raadslid blijven.

gemeente 's-Hertogenbosch

Zij is niet alleen journaliste en raadslid. Op allerlei maatschappelijk en politiek gebied is ze actief zoals in de vereniging tegen drankmisbruik Sobriëtas. Het schijnt dat ze persoonlijk arbeiders uit de kroeg haalde. Ze is ambtenares voor de kindervetten in het arrondissement 's-Hertogenbosch. Hierdoor is ze goed op de hoogte van wat er gedaan moet worden om een beter klimaat te scheppen voor opgroeiende kinderen. Ze is bestuurslid van de speeltuinvereniging Sint-Nicolaas. Een zelfde functie bekleedt zij bij de R.K. volksuniversiteit. Als raadslid maakt ze deel uit van de financiële controle commissie van het Roomsche Armenweeshuis. Ze is onder meer secretaresse van de bond van R.K. Gemeenteraadsleden en lid van het hoofdbestuur van de R.K. Kieskringorganisaties.

Je zou kunnen zeggen dat zij een werkende vrouw is met een uitgebreid sociaal en politiek netwerk. Voor ons een geaccepteerd verschijnsel. In haar tijd moet mevrouw Brouns-van Besouw zeer modern en vooruitstrevend zijn geweest.

Een van de gevolgen van haar activiteiten is dat er van een gezinsleven weinig sprake was. De jongens gaan allen naar kostschool. Ze hebben weinig contact met elkaar omdat ze in verschillende leerjaren zitten. En tijdens de schoolvakanties worden ze bij verschillende familieleden of vriendinnen van hun moeder ondergebracht.

Pas als ze aan het volwassen worden zijn, krijgen ze meer contact met elkaar en met thuis. Thuis is dan het huis aan de Oude Vlijmenseweg. Het ligt in de nieuwbouwwijk Deuteren dat oorspronkelijk bij Cromvoirt hoorde. In de jaren dertig van de vorige eeuw is het bij 's-Hertogenbosch gekomen. Er wordt volop gebouwd. Hier is mevrouw Brouns-van Besouw actief op kerkelijk gebied. Ze is nauw betrokken bij de realisatie van de Sint-Anna parochie en bij de stichting die zich bezighoudt met de bouw van de Sint-Anna kerk, een ontwerp van de bekende architect Koldewey. In 1965 wordt deze kerk gesloten.

Helaas zal mevrouw Brouns-van Besouw de ingebruikname ervan eind 1937 niet meer meemaken. Zij overlijdt op 21 december van dat jaar. Zij is het eerste parochielid dat vanuit deze kerk begraven wordt.

Het raadswerk

Bij de onderstaande beschrijving van de rol die mevrouw Brouns-van Besouw in de 's-Hertogenbosse gemeenteraad in de periode 1919-1937 vervulde, heb ik mij voornamelijk gebaseerd op de notulen van de gemeenteraadsverslagen uit die periode.

De voorzitter van de raadsvergaderingen is burgemeester Mr. F.J. van Lanschot. Burgemeester van 's-Hertogenbosch van september 1917 tot september 1941.

Mevrouw Brouns-van Besouw waakt gedurende haar achttienjarig raadslidmaatschap over het lichamelijk maar vooral ook over het geestelijk welzijn van de ingezetenen van 's-Hertogenbosch. Zij doet dit vanuit haar katholieke levensovertuiging.

Gedurende haar hele raadslidmaatschap zijn er twee onderwerpen die telkens opnieuw aan de orde komen. Het gaat om de manier waarop carnaval gevierd moet worden, als het al gevierd wordt én om de aanleg van kinderspeeltuinen in de stad.

Maar niet alleen bij deze onderwerpen blijkt haar betrokkenheid bij het wel en wee van de inwoners van 's-Hertogenbosch, ook bij andere kwesties laat zij van zich horen. Ik zal er enkele van beschrijven die mijns inziens illustratief zijn voor haar bemoeienissen. Bovendien denk ik, dat er door het kennismaken van al deze kwesties ook een beeld ontstaat van wat er toen leefde in de 's-Hertogenbosse gemeenschap.

Vrouwenbelangen

In 1920 komt tijdens een raadsvergadering het herinvoeren van het vieren van carnaval aan de orde. Ik zal hier nog uitgebreid op ingaan in het onderstaande. Mevrouw Brouns-van Besouw onderbouwt haar afwijzing van dit voorstel onder andere met het volgende argument: zij heeft contact gehad met vrouwen uit allerlei lagen van de bevolking en ook die verzetten zich tegen herinvoering van carnaval.

In 1927 komt er een vraag van de Bond van Handels- en kantoorpersoneel "Mercurius" om een "...doelmatige inrichting der Arbeidsbemiddeling..." (Notulen Raadsvergadering 2-11-1927). Tijdens de discussie stelt mevrouw Brouns-van Besouw dat er dan misschien ook een speciale afdeling voor vrouwelijk personeel zou kunnen komen en dat daar dan een vrouwelijke ambtenaar aan verbonden zou kunnen worden. Voorts vindt ze dat er hier ook met het winkel- en kantoorpersoneel over gesproken moet worden. Het komt er niet van. Haar voorstel wordt verworpen. Zij pleit er eerder in 1921 voor dat vrouwelijke bestuursleden van allerlei verenigingen en de vrouwen van raadsleden de raadsvergaderingen zullen kunnen bijwonen. Tot dan toe is dat welhaast onmogelijk omdat er zoveel belangstelling is vanuit het publiek dat de vrouwen in het gedrang komen. De voorzitter stelt voor gescheiden tribunes voor mannen en vrouwen in te stellen. Deze oplossing wordt in dank aanvaard.

Verkeersveiligheid

Buiten de raadszaal dreigen andere gevaren. Mevrouw Brouns-van Besouw stelt bij een rondvraag aan de orde dat te snel rijdende auto's een gevaar vormen voor de burgerij. Volgens haar vliegen de auto's bij het station over de aankomende reizigers heen. De voorzitter geeft toe dat de maximumsnelheid van 20 km per uur wel eens overschreden zal worden. Hij zal de politie vragen extra toezicht te houden.

Handhaving van de zondagsrust

Het geestelijk welzijn voor kinderen ging mevrouw Brouns-van Besouw aan het hart, maar ook het handhaven van de zondagsrust was voor haar belangrijk.

Het bericht in De Federatie, het blad voor marktkooplieden, dat er op zondag 25 januari 1925 door hen vergaderd zal worden én dat er een officiële ontvangst zal plaats vinden op het stadhuis, wekt haar

tekening van de
Sint-Annakerk
door architect
Koldewey, 1937
fotopersbureau
Het Zuiden

Filmkeuring

Niet alleen is mevrouw Brouns-van Besouw een warm voorstandster van een goede speelgelegenheid voor kinderen, waarover later meer, ook is zij bezorgd over het geestelijk welzijn van 's-Hertogenbossche jeugd. Zij vraagt zich in 1924 af of de commissie die zich bezig houdt met de filmkeuring, ook familie- en kinderfilms keurt. Volgens haar wordt de "...onschuld der kinderen bedreigd door zware drama's met echtbreuk en ontrouw" (Notulen Raadsvergadering 4-8-1924). Er zijn ook gewaagde voorstellingen voor jongelui. Mevrouw Brouns-van Besouw vindt dat de volksopvoeding in gevaar is en zij stelt voor geen kinderen meer toe te laten in de bioscoop.

Na overleg met de voorzitter wordt besloten dat er borden zullen worden geplaatst met: niet gekeurd voor kinderen. Het duurt even voor dit verwezenlijkt wordt. Wel wijst de voorzitter er nog op dat ouders in eerste instantie verantwoordelijk zijn voor hun kinderen.

verbazing. Het gaat hier om een puur materialistische aangelegenheid. Zij vermoedt dat het de Israëlitische kooplieden zijn die er schuldig aan zijn dat er op zondag zo'n ontvangst zal plaats vinden. Volgens haar moeten zij de christelijke zondagsrust niet verstoren, net zoals de christenen hun sabbat ontzien.

In de daaropvolgende discussie blijkt dat het merendeel van de marktkooplieden niet-joden zijn en dat het inkomstenderving zou betekenen als de marktkooplieden door de week vergaderen. Men vindt het voor het moreel van de marktkoopstand belangrijk hen officieel te ontvangen. En bij zo'n ontvangst mag mevrouw Brouns toch niet ontbreken!

Ook de voorzitter houdt een pleidooi voor de ontvangst op zondag. Hij stelt dat in de bijbel staat dat er geen "slavelijken arbeid" (Notulen Raadsvergadering 12-1-1925) mag worden verricht. En dit is iets anders. Bovendien heeft hij ook de Maatschappij voor Toonkunst ontvangen op een zondag na een uitvoering van de Missa van Diepenbrock. Het gaat toch alleen

maar om een vriendelijk woord over en weer. Mevrouw Brouns-van Besouw houdt voet bij stuk: ze heeft niets tegen marktkooplui, maar aan een ontheiliging van de zondag werkt ze niet mee.

Vloekverbod

Even vastberaden is zij als tijdens een andere raadsvergadering een Verordening houdende verbod tot vloeken aan de orde komt. Mevrouw Brouns-van Besouw wil dat vloeken net zo bestraft zal worden als het plegen van majesteitsschennis. Onder vloeken verstaat zij het oneerbiedig gebruik van Gods heilige naam en wat in de volksmond vloeken wordt genoemd. De voorzitter kan zich wel inleven in haar standpunt, maar meent dat de vloekers ervan overtuigd moeten worden Gods naam te eerbiedigen; innerlijke overtuiging is zijns inziens meer waard dan angst voor straf. Hij stelt dan ook voor om, net zoals de drankbestrijdingsbonden dat doen, versjes of aardige biljetten aan te plakken, zodat het publiek eerbied krijgt voor Gods heilige naam.

Volgens mevrouw Brouns-van Besouw maken spreekwoorden en versjes niet genoeg indruk. Indruk maakt het als de overheid godslasteringen verbiedt. Dan komt het in de krant, dan wordt erover gepraat en zullen de schuldigen tot bezinning komen. Mijns inziens is hier duidelijk de journaliste Brouns-van Besouw te zien, zij gelooft in de kracht van het geschreven woord. Haar voorstel stuit echter op praktische bezwaren: door gebrek aan mankracht bij de politie is een dergelijk verbod niet te handhaven.

Ik heb in het bovenstaande een schets willen geven van de manier waarop mevrouw Brouns-van Besouw zich inzette voor zaken die haar na aan het hart lagen. Ook bij de talrijke discussies in de raad inzake het al of niet vieren van carnaval, toont zij deze inzet. En dit onderwerp staat bijna ieder jaar op de agenda.

Carnaval

Het carnavalsfeest in 's-Hertogenbosch kent een lange en interessante geschiedenis. In het kader van dit artikel: mevrouw Brouns-van Besouw, het eerste vrouwelijke raadslid van onze stad, kan ik daar niet diep op ingaan. Dus in het kort het volgende. Al vanaf de 17de eeuw is het vastenavondfeest, want zo heette het feest tot 1811, een typisch volksfeest geweest net zoals de kermis dat was. Het volk dat een zwaar en meestal armelijk bestaan had, kon bij deze feesten de teugels laten vieren. Bij dat vieren

van de teugels ontstonden nogal eens uitwassen: openbare dronkenschap, vechtpartijen, gemaskerden die de stad onveilig maakten, het hoorde er allemaal bij. En dat terwijl gedurende de jaren 1630-1794 het vastenavondfeest officieel verboden was. Pas in de Franse tijd mag het feest weer gevierd worden en dan komt de benaming carnaval voor het eerst voor.

In de tweede helft van de 19de eeuw komen er twee elementen bij. In de eerste plaats gaan verschillende verenigingen en sociëteiten openbare bals organiseren. Straatschennery komt daar niet voor, wel is er sprake van -volgens de autoriteiten- onzedelijk gedrag. Desondanks durft men het niet aan het carnaval te verbieden. Het is een evenement dat diep geworteld is in de gemeenschap van onze stad. Bovendien is het voor mensen van buiten een reden om naar 's-Hertogenbosch te komen, hotels, restaurants en cafés spinnen er garen bij.

In de tweede plaats wordt er aan het einde van de 19de eeuw door een groep jongeren uit de gegoede middenklasse de Oeteldonksche Club opgericht. Zij willen proberen om een mooi feest te organiseren teneinde te voorkomen dat het carnaval verboden wordt door de kerkelijke overheid. Deze overheid keert zich bij monde van bisschop Godschalk hevig tegen de manier waarop het carnaval gevierd wordt.

Het carnaval wordt afgeschaft

Maar tijdens de raadsvergadering van 3 mei 1917 is het dan toch zover. Het carnaval is dat jaar volgens sommigen totaal uit de hand gelopen. Verkwisting, losbandigheid en dronkenschap vierden hoogtij. De Sint-Jan zou niet groot genoeg geweest zijn om alle gearresteerde dronkemannen op te nemen, volgens een van de raadsleden. Een schande is het geweest voor de vreemdelingen die in de stad waren.

B. en W. willen dit feest waar toch alle rangen en standen aan mee kunnen doen en dat vooral de arbeiders even het harde leven doet vergeten, niet verbieden. De gemeenteraad beslist anders. Met 13 tegen 9 stemmen wordt het voorstel tot afschaffing van het carnaval aangenomen.

Niet alleen de verloedering van het feest heeft hierbij een rol gespeeld. In 1917 heeft de Eerste Wereldoorlog al zeer veel slachtoffers geëist. En Nederland is dan wel neutraal maar door de omstandigheden in de rest van Europa gaat het slecht met de economie. Niet echt tijd voor feesten dus.

Tineke Plettenberg
Foto's: Stadsarchief

Korte berichten

Vestingboschlogen gefilmd

Lieve Lockefer

Zaterdag 27 oktober 2007.. Vestingboschlogendag. Zoals u ongetwijfeld weet, zijn Vestingboschlogen mensen die de module Vestingwerken van de cursus Boschlogie III met een eigen onderzoek hebben afgerond. Jaarlijks organiseert de werkgroep vestingwerken van de Kring voor deze geïnteresseerden in verdedigingswerken een bijeenkomst. Dit kan een diner fortifíe, een lezing of een excursie zijn.

Dit jaar vertrok een bus vol Vestingboschlogen 's morgens om 8.00 uur vanaf Vught naar forteiland Pampus en het vestingstadje Muiden. Hun aankomst en verblijf aldaar werden uitgebreid gefilmd door een cameraploeg van de NCRV. Zijn Vestingboschlogen zo bijzonder? Waarom deze cameraploeg op Pampus? Per maart volgend jaar zoekt Pampus, het eilandje met het grote verdedigingswerk in het IJsselmeer, een nieuw fortwachterspaar. Dagblad De Telegraaf is samen met Stichting Pampus en de NCRV een zoektocht begonnen naar een nieuw fortwachterspaar (zie website www.slagompampus.nl).

De NCRV legt het selectieproces vast en zendt dit vanaf begin volgend jaar uit op de televisie. Lezers van De Telegraaf en bezoekers van www.telegraaf.nl kunnen de komende maanden alle tests volgen die de eventuele nieuwe bewoners moeten afleggen. De officiële wisseling van de wacht is in maart 2008. We zijn benieuwd of we op de beelden die de NCRV begin volgend jaar gaat uitzenden onze Vestingboschlogen terugzien. Kijken dus...

Het eerste vrou

mevrouw Brouns-van Besouw (1879-1937)

In het vorige nummer van KringNieuws hebt u gelezen wie mevrouw Brouns was. Als raadslid profileerde ze zich op terreinen als verkeersveiligheid en vloekverbod. Mede dankzij haar stem werd in 1917 carnaval afgeschaft.

Een uitgekleeft carnaval wordt toegestaan

In 1920 verzoekt de Oeteldonksche Club de gemeente 's-Hertogenbosch om weer carnaval te mogen vieren. Dit verzoek wordt gehonoreerd maar er zijn wel tegenstanders.

Mevrouw Brouns-van Besouw is faliekant tegen herinvoering van het carnaval. Zoals hierboven reeds vermeld, heeft zij over dit feest contact gehad met allerlei Bossche vrouwen.

Zij verklaart meermalen dat zij absoluut niet tegen een mooi feest is, zeker als de middenstand door het bezoek van vreemdelingen meer inkomsten krijgt, moet zoiets georganiseerd worden. Het zijn de uitwassen van het feest: het overmatig drankgebruik en de gevolgen daarvan, zoals het lastig vallen van kerkgangers en eerbare burgers dat haar tegen de borst stuit.

Ook volgens andere raadsleden is het drankmisbruik een probleem. Maar hoe dit te voorkomen met 200 vergunninghouders en slechts 80 politieagenten? Volgens de voorzitter van de raad, de burgemeester die tevens hoofd is van de politie, is drooglegging praktisch gezien niet haalbaar. Wellicht zal het slechts leiden tot vermindering van het drankmisbruik. Met een kleine meerderheid van stemmen wordt besloten tot herinvoering van het carnaval. De volgende beperkingen zullen daarbij gelden: er zal geen drank mogen worden geschonken en iedereen moet herkenbaar zijn: het dragen van maskers wordt verboden. Bovendien zullen de cafés eerder moeten sluiten dan voor die jaren gebruikelijk was met carnaval. Ook de winkels zullen niet langer open mogen zijn.

De drooglegging wordt opgeheven

De drooglegging is geen succes. In 1922 mag er weer geschonken worden. De raad hoopt dat de burgerij zich niet te buiten zal gaan en dat vergunninghouders niet meer zullen schenken aan hen die al genoeg ingenomen hebben. Dat blijkt een illusie te zijn. In dat jaar wordt er weer door protestantse verenigingen geprotesteerd tegen het carnaval. De gemeenteraad blijft op het standpunt staan dat het carnaval niet verboden moet worden.

Landelijke raadslid van 's-Hertogenbosch (2)

Tineke Plettenberg

Geen uitbundig carnavalsfeest

De watersnoodramp die 's-Hertogenbosch treft in de winter van 1925-1926 is er de oorzaak van dat carnaval in 1926 niet uitbundig wordt gevierd. Er zal geen optocht worden gehouden en degenen die anders tijdens de carnavaldagen vrij hebben, zullen gewoon doorwerken. Mevrouw Brouns-van Besouw had liever gezien dat onder die verdrietige omstandigheden het carnaval helemaal niet gevierd zou worden.

februari 1928
Prinsenvagen
in den Optocht
fotopersbureau
Het Zuiden
bij het stukje
over carnaval

Het carnaval loopt totaal uit de hand

In 1928 is het carnaval totaal uit de hand gelopen. Mevrouw Brouns-van Besouw geeft aan dat zij en zij niet alleen, geschokt is door de manier waarop het feest gevierd is. Vreemdelingen hebben rondgelopen met revolvers, messen en dolken. Rustige feestvierders liepen daardoor gevaar. En zij praat niet de berichten na uit de landelijke pers. Zij benadrukt dat zij zich wat de criminaliteit betreft, baseert op feiten. Door haar functie van rechtbankverslaggeefster weet ze immers waar ze over praat. Desalniettemin verklaart

is te vinden die de carnavalsfeesten verbiedt en dus doet zij ook al klinkt het wat merkwaardig voor een geheelonthoudster water bij de wijn. Zij probeert zo veel mogelijk dat wat haar zo tegenstaat te voorkomen. Zij blijft volhouden als zij in een zaak gelooft, dat geldt ook voor het volgende onderwerp.

Mevrouw Brouns-van Besouw is faliekant tegen herinvoering van het carnaval

ze opnieuw dat ze absoluut niet tegen carnaval is. Zij is voor een mooi zuidelijk feest dat gevierd wordt op maandag en dinsdag.

De volgende maatregelen worden genomen: er komt een verbod op het houden van optochten, er mag geen openbare muziek meer gemaakt worden en er mag geen verlenging van de openingstijden van de cafés gegend worden. Voor mevrouw Brouns-Van Besouw levert het raadsbesluit uit 1928 tweërlei reacties op. Enerzijds wordt zij buiten de raad geprezen omdat zij zich verzet tegen deze "uitvinding van de Duivel" [Van De Laar p.65], anderzijds "...werd zij per post bedreigd met moord en doodslag indien zij zich 's avonds op straat zou vertonen." [Van De Laar p.65].

Carnaval in ere hersteld

Pas in 1935 zijn optochten weer toegestaan en mag men weer muziek maken in het openbaar. De sluitingstijden worden weer verlengd. En ook de avondscholen sluiten nu hun deuren tijdens de carnavalsdagen.

Mijns inziens is aan de houding die mevrouw Brouns-van Besouw tijdens deze raadsvergaderingen laat zien, duidelijk dat zij staat voor wat haar geweten haar voorschrijft. Ze is vasthoudend, en zij is ook praktisch ingesteld. Zij weet dat er geen meerderheid

Kinderspeeltuinen

In de eerste decennia van de 20ste eeuw neemt de bevolking van 's-Hertogenbosch toe. Dat heeft onder andere als gevolg dat er voor de meestal nog jonge gezinnen, gebouwd moet worden. Voor meer informatie hierover verwijs ik graag naar het artikel van Ed Hupkes, Eigen Bezit, een tijdsbeeld 1926-2007 [Kringnieuws nr.5 september 2007].

Een gevolg van het vele bouwen is dat er veel speelgelegenheden voor kinderen verdwijnt. Dit gegeven gevoegd bij het inzicht dat ontstaat, dat gezonde buitenlucht goed is voor de jeugd, leidt bij een aantal raadsleden tot de behoefte van gemeentewege kinderspeeltuinen aan te leggen.

1926

Mevrouw Brouns-van Besouw is een van die raadsleden. In 1926 dringt zij erop aan dat op het Muntelterrein een eenvoudige speelplaats zal worden aangelegd. Dit heeft de aandacht van de voorzitter. Echter... als een en ander verwezenlijkt zal worden, zal het gaan om een eenvoudige speelplaats zonder speeltuigen, maar wel met zandbakken.

H

Een jaar later is er nog niets gebeurd. De raad stelt voor op het Taxandriaplein een speelgelegenheid aan te leggen. B. en W. willen echter iets op De Muntel gerealiseerd zien.

1927

Op 30 juni 1927 wordt er voorgesteld een crediet van f.3000,- te verlenen voor de aanleg van een kinderspeeltuin op het terrein van Broederhulp. Mevrouw Brouns-van Besouw is verheugd over de snelheid waarmee dit voorstel door B. en W. wordt gedaan. Helaas, zij juicht te vroeg. Het voorstel wordt aangehouden. Er zijn namelijk raadsleden die bang zijn dat deze speeltuin alleen gebruikt zal gaan worden door de kinderen die in dit wooncomplex wonen. Kinderen uit De Muntel zullen er wellicht niet welkom zijn. Tijdens de vergadering van 7 december van datzelfde jaar brengt mevrouw Brouns-van Besouw naar voren dat er is toegezegd dat er terreintjes zouden worden ingericht waar de jeugd kan spelen. En omdat het voorjaar er weer aankomt en de kinderen weer buiten zullen gaan spelen, wil ze weten hoe het er voor staat.

De voorzitter legt uit dat er verschillende problemen zijn ontstaan.

Het terrein bij Broederhulp bleek ongeschikt te zijn vanwege de ligging aan de openbare weg. De tekenaar die de plannen zou uitwerken, heeft ontslag genomen. En de raad zelf is ook niet consequent geweest, volgens zijn inzichten. Het is niet duidelijk geworden of het gaat om zandbakken of dat er ook primitieve schommels moeten komen. Volgens de voorzitter is er eigenlijk helemaal geen gebrek aan speelterreinen. Met eigen ogen heeft hij gezien dat er wel zestig kinderen aan het scheppen en graven waren bij het industrieterrein. En zowel op De Muntel als op het Zuiderhout spelen veel kinderen in het wit zand. Tenslotte wordt er ook op de Parade gespeeld. Weliswaar bestaat daar het gevaar dat kinderen zich bezeren door de kiezelstenen, maar uit eigen ervaring weet hij dat dat wel meevalt.

Als laatste moeilijkheid kaart hij aan, dat als er ergens een kinderspeeltuin wordt aangelegd, andere wijken er ook om gaan zeuren.

1928

Tot grote teleurstelling van mevrouw Brouns-van Besouw krijgt de raad in 1928 te horen dat de Commissie van Openbare werken van mening is, dat er geen gebrek aan terreinen is waar gespeeld kan worden. Wel is de gemeente bereid hier en daar eenvoudige voorzieningen aan te brengen, zoals het plaatsen van zandbakken.

*spelende
kinderen op Het
Zwart Zandje
29 maart 1933*

1931

Op 24 februari 1931 komt het onderwerp kinderspeeltuin weer aan de orde. Wat is namelijk het geval? De gemeente wil bij het Plantsoen waar onder andere enige zandbakken zijn, tennisbanen aanleggen. Als alternatief voor het verlies aan speelgelegenheid wordt de aanleg van een speeltuin aan het Taxandriaplein aangeboden door B. en W. In de raad ontstaat een uitgebreide discussie. Dit plein zou te ver liggen van het centrum om door moeders met kinderen die daar wonen, bezocht te worden. Het Plantsoen, nabij de huidige Hekellaan, is weliswaar ook ver van het centrum, maar dat gebied heeft zo veel te bieden aan bomen en groen dat de afstand voor lief wordt genomen.

Uiteindelijk wordt het volgende voorstel aangenomen: de tennisbanen zullen aangelegd worden én er zal een kinderspeeltuin komen aan het Taxandriaplein. Een crediet van f.3000,- zal te zijner tijd ter beschikking gesteld worden.

1932

Eind 1932 moet er een besluit genomen worden wat er met het Taxandriaplein zal gebeuren. Er is weliswaar besloten dat daar een kinderspeeltuin zal komen, maar later heeft de raad gezegd: "We hebben een aardige speelgelegenheid op het opgespoten terrein tussen de Orthenschen weg en Hinthamschen weg. Zouden we nu niet liever wachten tot deze opgespoten grond verkocht is? Wat het Taxandriaplein betreft, hebben de kinderen al een aardige speelgelegenheid. Het terrein kan voorlopig gazon blijven en dan later nog altijd tot kinderspeeltuin worden ingericht." [Notulen Raadsvergadering 30-11-1932], aldus de voorzitter.

het
Taxandriaplein,
de burgemeester
draait proef
bij de opening
van de speeltuin
op 13 augustus
1938

Dit gevoegd bij het feit dat de financiële middelen van de gemeente drastisch zijn verminderd, leidt tot de vraag of het verantwoord is f.3000,- te besteden aan een speeltuin.

Tegenstanders voeren aan dat het Taxandriaplein toch misschien niet de juiste plek is. Bovendien zal er volgens hen de eerste tien à vijftien jaar ook nog gespeeld kunnen worden op het opgespoten terrein op De Muntel.

Maar mevrouw Brouns-van Besouw stelt dat het er op aan komt dat er nu eindelijk eens iets positiefs tot stand komt voor de jeugd. Zij heeft geduld genoeg gehad. Zij weet wel dat sommigen over haar zeggen dat de kinderspeeltuin haar stokpaardje is. Zij vindt dit niet terecht. Een kinderspeelplaats is urgent en men vindt ze in alle vooruitstrevende steden.

Aan het einde van de discussie is duidelijk dat het voorstel tot aanleg van een speeltuin op het Taxandriaplein op dat moment niet verwezenlijkt zal worden.

Wel kan de jeugd zich inmiddels vermaken op diverse plaatsen in de stad.

1936

Tijdens de raadsvergadering van 27 november 1936 wordt een motie van mevrouw Brouns-van Besouw behandeld waarin zij aandringt op de verwezenlijking van kinderspeeltuinen in verschillende stadsgedeelten. Bij die aanleg zal gebruik gemaakt kunnen worden van de werkverschaffing, waarbij werklozen via de Nederlandsche Heidemaatschappij ingeschakeld werden bij diverse objecten.

Er wordt naar voren gebracht dat er inmiddels ook particulier initiatief in dezen genomen is. Zo is de wijkvereniging Taxandria in samenwerking met de Commissie voor Jeugdwerklozen bezig met het uitwerken van een plan tot oprichting van een kinderspeeltuin. Mevrouw Brouns-van Besouw vindt zeker dat particulier initiatief bevorderd moet worden. Zo zou de gemeente grond kunnen kopen en een renteloos voorschot aan wijkverenigingen kunnen geven. Uit contributiegelden kan het krediet dan weer afgelost worden.

In deze geest wijzigt mevrouw Brouns-van Besouw haar motie, welke zonder hoofdelijke stemming wordt aangenomen.

1937

Tijdens de raadsvergadering van 26 november 1937 wordt er dan uiteindelijk aan de Stg.Speeltuin Taxandriaplein een vergunning verleend tot ingebruikneming van het Taxandriaplein.

Mevrouw Brouns-van Besouw is niet bij deze vergadering aanwezig. Ze is verhinderd wegens ziekte. Een maand later zal zij overlijden.

In memoriam

“Mevrouw Brouns was een begaafde, bekwame en werkzame vrouw, wier mooie en goede eigenschappen ... bijzonder op den voorgrond traden. ... 18 jaren lang heeft zij met groote toewijding en plichtsbetrachting de belangen van de gemeente gediend en groote belangstelling legde zij aan den dag voor publieke en politieke zaken, maar in het bijzonder ging haar belangstelling uit naar alles wat onze stad betrof. ... nimmer deed iemand tevergeefs een beroep op haar steun... Zoo gaarne hadden wij haar gegund te beleven het tot stand komen van de kerk te Deuteren, het kinderspeelpark, idealen die zij bereikte, maar helaas niet meer heeft mogen aanschouwen.” [Notulen Raadsvergadering 7-1-1938].

Met deze woorden herdenkt de voorzitter tijdens de raadsvergadering van 7 januari 1938, mevrouw Brouns-van Besouw.

De kinderspeeltuin op het Taxandriaplein wordt op 13 augustus 1938 officieel geopend door mr. Van Lanschot.

Foto's: Stadsarchief

Bronnen

Ed.Hupkes, Eigen Bezit een tijdsbeeld 1926-2007, KringNieuws, jaargang 33, nummer 5, september 2007

Laar, Rob van de, Unnen hillen téd niks, veul volk, de pliesie en dan... De Oeteldonksche 'Grote optochten', 1882-2004 ('s-Hertogenbosch z.j.)

Noordbrabantsche Dagblad Het Huisgezin, 21 december 1937

Notulen Openbare vergaderingen van den Gemeenteraad van 's-Hertogenbosch, 1917 en 1919-1938, Stadsarchief 's-Hertogenbosch

Met dank aan Ernest Verhees van het Stadsarchief die mij zijn gegevens verstrekte. Mijn speciale dank aan mevrouw F.L.H. Brouns-van den Bergh en aan dr. mr. P.J.H.M. Brouns voor het geven van persoonlijke informatie over hun, respectievelijk, schoonmoeder en grootmoeder.